

Bureau-onderzoek plangebied

Verbindingsweg Voorthuizen zuid

P. Schut

23 maart 2017

Titel: Bureau-onderzoek plangebied Verbindingsweg Voorthuizen Zuid.

Auteur: P. Schut (regio-archeoloog)

Datum: maart 2017

Er worden in het gebied geen archeologische resten verwacht. Een vlakdekkend verkennend booronderzoek is om deze reden niet noodzakelijk. Om niet geheel afhankelijk te zijn van een bureaustudie en om de geomorfogenetische kaart te controleren wordt voorgesteld om alleen een beperkt verkennend onderzoek uit te voeren. Waarbij uitgegaan wordt van gemiddeld 3 boringen per hectare. Daarbij verdient de exacte ligging en kwaliteit van het genoemde vennetje speciale aandacht. In potentie kan het eventueel aanwezige veenpakket informatie bevatten over de ontwikkeling van het veen, het omliggende landschap en de bewoningsgeschiedenis van de omgeving.

Deze bureaustudie dient door het uitvoerende bedrijf als basis te dienen voor het uiteindelijke rapport.

Inhoud

Samenvatting	5
Inleiding	6
Landschap	6
Archeologie	8
Historische kaarten	10
Archeologische verwachting	11
Bijlage	12

Inleiding

Het plangebied beslaat ca. 28 ha en ligt tussen de Baron van Nagelstraat, Verbindingsweg, de Hoofdstraat en de Ruijterlaan. Het gebied zal worden ontwikkeld als woon- werklandschap. De exacte ingrepen zijn nog niet bekend.

Afb. 1 Begrenzing van het plangebied.

Landschap

Voorthuizen ligt in het dekzandgebied van de Gelderse Vallei. Het AHN (afb. 2) laat een geleidelijk naar het zuidwesten aflopend reliëf zien (ca. 12.30 – 12.70 +NAP). In het zuidoosten van het plangebied bevindt zich een opvallende laagte (ca. 12.00) +NAP). Hier lag volgens de historische kaarten een vennetje. Het gebied kenmerkt zich door een zwak reliëf arm dekzandgebied. Dit reliëf is blijkens recent onderzoek in Barneveld Noord niet op de eerste plaats gevormd door het afzetten van dekzandruggen tijdens de laatste fase van de laatste ijstijd, maar door verspoeling van ouder dekzand.¹ Het smeltwater afkomstig van de Veluwe spoelde over het oppervlak waarbij plaatselijk brede (ondiepe) geulen werden uitgesleten. Daartussen bleven plateaus en 'ruggen' liggen die als het ware uitgespaard werden. Deze hogere delen worden veelal als dekzand welvingen/ruggen aangemerkt maar kennen dus een andere genese. Deze kunnen overigens later weer afgedekt zijn met een dunne laag jong dekzand.

Bodemkundig wordt het gebied, in zoverre het buiten de bebouwde kom ligt, gekarakteriseerd als een veldpodzol met GWT III-V. Dit laatste wijst op een nat milieu. Op de geomorfologische kaart is het grootste deel van het gebied als bebouwd aangegeven. Slechts in het zuiden komt een vlakte van

¹ Heunks, in voorbereiding.

verspoelde dekzanden en een klein stukje van een dekzandrug voor. Verschillende percelen, hoofdzakelijk aan de buitenrand van het plangebied, blijken in de afgelopen 200 jaar te zijn opgehoogd om de drainage te verbeteren waardoor het reliëf plaatselijk is versterkt.

Bovenstaand beeld is op de nieuwe geomorfogenetische kaart van Barneveld verder uitgewerkt (afb. 4). Er is sprake van een (verspoelde) vlakte met langs de Hoofdstraat een dekzandwelling (10-25 cm). Binnen deze welling zijn geen prominente hogere delen te onderscheiden waardoor deze voor vroege bewoningsmogelijkheden nauwelijks relevant is geweest. Langs de Verbindingsweg bevinden zich nog enkele dekzandwellingen van 25-50 cm en twee kleinere dekzandruggen (50-100 cm). Deze zijn deels overbouwd. Bovendien dient rekening te worden gehouden met de mogelijkheid dat deze 'ruggen' deels(?)gebaseerd zijn op een foutieve interpretatie. Halverwege de Verbindingsweg komt een verheffing voor die samenvalt met een perceel dat vermoedelijk secundair is opgehoogd. In Barneveld komt grondverbetering in verband met de ongunstige waterhuishouding veelvuldig voor. Of dit ook voor de dekzandrug in het zuidoosten geldt is niet duidelijk. Deze liggen echter net buiten het plangebied.

Afb. 2 Uitsneden van het Actueel Hoogtebestand Nederland

Archeologie

Er bevinden zich geen AMK gebieden of vondstmeldingen binnen of in de onmiddellijke omgeving van het plangebied. Er zijn geen vondstmeldingen uit het gebied of de onmiddellijke omgeving bekend. In de zuidoosthoek is in 2009 een bureau en een verkennend booronderzoek uitgevoerd.² Daarbij is vastgesteld dat de bodem tot in de C sterk vergraven is. Vermoedelijk is dit gebeurt bij de ontginning van het gebied. De aanwezigheid van zandige leem wijst op de eerder genoemde verspoeling van het gebied.

Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Net buiten het plangebied bevinden zich een aantal onderzoeksgebieden. Op enkele locaties in de omgeving hebben opgravingen plaats gevonden (Kromme Akker, Voorthuizen noord). Bij deze opgravingen zijn nederzettingsresten en graven uit de

² Kerkhoven 2009.

Volgens de archeologische waarden en verwachtingenkaart (afb. 3) van de gemeente Barneveld (2008) betreft het grotendeels een gebied met een middelhoge tot hoge verwachting. Dit is afgeleid uit het feit dat er sprake zou zijn van dekzandwelingen en een dekzandrug. De zuidoost hoek van het gebied, rond het vennetje, is volgens de bodemkaart in het verleden vergraven. Hoewel de ontginningsgeschiedenis een ander karakter heeft dan het gebied ten oosten van de Baron van Nagellstraat is het aannemelijk dat ook in het huidige plangebied sprake is van diepgaande bodembewerking in relatie tot de negentiende eeuwse ontginning van het gebied. De verwachtingen van 2008 dienen bovendien te worden bijgesteld op basis van de nieuwe geomorfo-genetische kaart 2015, waarbij het grootste deel een lage verwachting krijgt. Alleen de dekzandwelingen vanaf 25 cm hebben een middelhoge archeologische verwachting.

9

Afb. 4 Detail van de nieuwe geomorfogenetische kaart van Barneveld.

Deze liggen echter grotendeels buiten het plangebied. De laagste dekzandwelingen (10-25 cm) langs de Hoofdstraat (deels buiten het plangebied) vertonen nauwelijks verschil in reliëf. Deze eenheid krijgt naar verwachting onder voorbehoud een middelhoge verwachting. Dat wil zeggen dat, met uitzondering van de evident hogere delen, hier uiteindelijk een lage verwachting aan wordt toegekend. Dergelijke hogere delen zijn echter afwezig. Binnen het plangebied hebben deze welingen daarom een lage in plaats van een middelhoge archeologische verwachting.

Historische kaarten (zie bijlage)

Volgens de kaart van De Man (ca. 1807) maakte het gebied in het begin van de negentiende eeuw deel uit van uitgestrekte heidevelden. Alleen in het uiterste noordoosten zijn enkele kleine ontginningen herkenbaar. De kadastrale minuut uit 1832 laat zien dat zich in het zuiden een vennetje bevindt dat ook op de latere kaarten zichtbaar is. Op deze kaart zijn in het noorden van het plangebied een tweetal percelen herkenbaar evenals een weg die van Holzenbosch naar het zuidwesten loopt om daar aan te sluiten op de Verbindingsweg. De latere kaarten laten zien dat het gebied geleidelijk aan wordt ontgonnen vanaf de Hoofdstraat en vervolgens naar het zuiden. Belangrijk is dat de negentiende eeuwse kaarten de omgeving afbeelden als een (natte) heide. Binnen het plangebied is geen sprake van historische erven. Het historisch erf Holzenbosch ook Wikseler genoemd, dat net buiten het gebied ligt, had zijn landerijen aan de oostzijde van de Baron van Nagelstraat.

De bebouwing was in eerste instantie eveneens vooral te vinden langs de Hoofdstraat. In het begin van de negentiende eeuw verschijnen verspreid enkele woningen. De huidige bebouwing is hoofdzakelijk in de tweede helft van de twintigste eeuw gerealiseerd.

Een bijzonder detail is de spoorlijn Barneveld – Nijkerk die op de kaarten na 1911 zichtbaar is en net buiten het plangebied is gelegen.

Het landschap wordt vanwege de lage ligging en de recente ontginning gerekend tot de jonge vochtige landbouwontginningen.

Archeologische verwachting

Voor de vroege prehistorie geldt een lage verwachting. Dit geldt ook voor de stukjes van de dekzandwelingen, die grotendeels buiten het plangebied liggen, vanwege het ontbreken van een gradiënt en open water. Het vennetje ligt te geïsoleerd om hier in deze zin een betekenis aan te hechten.

Voor de late prehistorie tot en met de negentiende eeuw geldt vanwege het natte karakter van het gebied eveneens een lage archeologische verwachting. De aangetroffen dekzandwelingen zijn te klein en liggen te geïsoleerd in een nat gebied om aantrekkelijk te zijn voor pré middeleeuwse bewoning. Er zijn geen aanwijzingen voor historische bebouwing van voor 1700 in het gebied. Ook in het aangrenzende iets hoger gelegen onderzoeksgebied Holzenbos zijn met uitzondering van het erf Holzenbosch geen archeologische indicatoren gevonden. Bewoning moet vooral worden gezocht in onder andere het wat meer reliëfrijke oostelijke deel van Voorthuizen.

Literatuur

Kerkhoven, A. 2009: Archeologisch Bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase. Baron van Nagellstraat 90A, Voorthuizen gemeente Barneveld. (Becker & van de Graaf 15030509/35681)

Roode, F. de & F. van Oosterhout 2008: *Archeologische Monumentenzorg in de gemeente Barneveld* (4 delen), RAAP rapport 1682.

Schuurman, I. 2011: *Plangebied Voorthuizen-Zuid, gemeente Barneveld; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek proefsleuven*, RAAP-rapport 2267.

Veen, S. van der, & E. Goossens 2010: *Plangebied Voorthuizen-Zuid, gemeente Barneveld; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek: verkennende en karterende fase*, RAAP rapport 2193.

Willemse, N.W. 2015: De geomorfogenetische kaart van Barneveld (RAAP).

Overige bronnen:

- alle beschikbare historische kaarten vanaf 1698.
- bodem- en geomorfologische kaart (kaartblad 32 oost)
- geomorfogenetische kaart van Barneveld (RAAP 2015)

Bijlage

1832

tmk 1850

1870

1898

1911

1932

